

**Partnerschap met ouders in
onderwijs-zorgarrangementen
van zmolkers**

> Colofon

© 2018 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Over dit initiatief

Deze publicatie is onderdeel van een samenhangend pakket gericht op professionals die betrokken zijn bij onderwijs-zorgarrangementen voor leerlingen met een (L)VB en ernstige gedrags- en/of psychiatrische problematiek. Initiatiefnemers zijn de VOBC, het Landelijk Expertise Centrum Speciaal Onderwijs (LECSO), Gedragswerk en het Nederlands Jeugdinstituut. Het pakket is te raadplegen via het dossier Onderwijs-zorgarrangementen van het Nederlands Jeugdinstituut: www.nji.nl/oza.

Dankzij de bijdragen van verschillende professionals en experts uit het veld kwam het pakket tot stand: Deanne Radema (inhoudelijke redactie), Harry Velderman, Marja Pasman, Harm van den Broek, Cindy van der Putten, Marjolein Steenmeijer, Rolf Snaterse, Kim Denteneer en Marcelle Boersma.

Met bijzondere dank aan: Aniet Bruininks (ACB en ontwikkelaar van het Orthopedagogisch Methodiekmodel Bruininks), Albert Ponsioen, Cees Blij, Henk Fibbe, Karlieneke Speijers, Tiny de Jonge, Bert Noorman voor hun essentiële inzichten.

Projectleiding Bart van Kessel en Vincent Fafieanie

Fotografie Martine Hoving

Vormgeving Punt Grafisch Ontwerp

Inhoudsopgave

Familie, onverbreekelijk verbonden	4
1. Overallvisie	5
1.1. Partnerschap met ouders	5
1.2. Gezamenlijk belang	5
1.3. Uitgangspunten van educatief partnerschap	6
1.4. Bouwen aan en optrekken met	6
1.5. Rollen ouders	7
1.6. Samenhangende ondersteuning met eigen regie	7
2. Basisaanpak	8
2.1. Klimaat creëren	8
2.1.1 Welkom klimaat	8
2.1.2 Basisregels	9
2.1.3 Ritme	9
2.2. Situaties hanteren	9
2.2.1 Gesprekkencyclus	9
2.2.2 Bezoeksituaties	11
2.2.3 Brengen en halen	11
2.2.4 Huisbezoek	11
2.2.5 Informatie-avonden	11
2.2.6 Contact met ouders als gevolg van een conflictsituatie	11
2.3. Relatie presenteren	12
2.3.1 Houding	12
2.3.2 Handelen	12
2.3.3 Het volgen en bevestigen van initiatieven	12
Referenties	13
Bijlage 1 Principes van geweldloze communicatie	14

Familie, onverbrekelijk verbonden¹

De band tussen ouders en hun kind is onverbrekelijk, hoe hun relatie wettelijk ook is geregeld. Die relatie is er het leven lang, terwijl wij – de professionals in onderwijs en zorg – steeds wisselen. Dit is een belangrijke basisgedachte bij het werken aan partnerschap met ouders. “In passend onderwijs en passende zorg kunnen professionals en ouders niet zonder elkaar en elkaars expertise” (Besemer, 2013).

Over deze publicatie

Deze publicatie gaat over een basisaanpak om met ouders van kinderen met een (licht) verstandelijke beperking en ernstige gedrags- en/of psychiatrische problemen samen te werken. De tekst is ondersteunend voor professionals werkzaam in het onderwijs of in de zorg. De publicatie is bedoeld als aanvulling op de basisaanpak ‘[Onderwijs-zorgarrangementen voor zmolck'ers: visie en basisaanpak](#)’. Daarin staat het werken met deze leerlingen centraal.

¹ Naar de titel van een themanummer van het CCE, Centrum voor Consultatie en Expertise (nr 1, 2013).

1. Overallvisie

1.1. Partnerschap met ouders

De transities benadrukken het belang van samenwerking met ouders en met anderen die een rol spelen in het leven van een leerling. Er is meer aandacht voor preventie, eigen kracht en de versterking van eigen regie. Ook staat een integrale aanpak centraal, gericht op alle levensdomeinen van een kind en zijn gezin. Ouders zijn, zeker voor jonge kinderen, de belangrijkste personen in hun leven; zij spelen daarin een essentiële, ondersteunende rol. Ouders kennen het kind immers het langst en in sommige opzichten ook het best. Ze hebben over hun kind veel kennis in huis. Bijvoorbeeld over zijn levensgeschiedenis, cultuur en plek in de familie. Als zij deze kennis kunnen delen met professionals, helpt dit de laatste om beter te begrijpen waarom iemand zich op een bepaalde manier gedraagt (CCE, nr 1, 2013). Ook weten ouders vaak welke aanpak of benadering wel of niet werkt. Daarbij hebben zij – door hun eigen kijk op school en leren – veel invloed op hoe een kind daartegenaan kijkt. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat ouderbetrokkenheid belangrijk is voor schoolsucces (Marzano, 2007). Partnerschap gaat nog een stap verder: het gaat uit van een gelijkwaardige relatie tussen betrokken professionals en ouders. De term ‘partnerschap’ is dan ook bewust gekozen. Waar ouders en leerkracht optimaal samenwerken, creëren zij samenhang voor het kind: tussen de wereld thuis en die op school. Dit heeft een gunstige invloed op zijn schoolprestaties. Ook werkt een dergelijke samenwerking positief op het sociaal gedrag van kinderen (Lusse, 2012).

1.2. Gezamenlijk belang

Een belangrijk vertrekpunt voor partnerschap is het gezamenlijk belang: ‘mijn leerling cq ons kind’ te ondersteunen in zijn ontwikkeling en leerproces. Met als doel een zo goed mogelijk leven en optimale deelname aan de maatschappij, nu en in de toekomst. Ouders en leerkracht benaderen het kind vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid, maar ieder wel vanuit een ander perspectief. Dit vraagt om bereidheid om elkaar te vinden op het snijvlak van onderwijszorg, opvoeding en ontwikkelingsperspectief (Besemer, 2013). Professionals houden ouders op de hoogte, stemmen met ze af en bouwen aan een vertrouwensrelatie. Er samen voor staan vraagt om een gelijkwaardige relatie, waarin partijen elkaar serieus nemen en respect hebben voor elkaars opvattingen. Ieders inbreng, hoe verschillend ook, is van gelijke waarde en is bovendien aanvullend. Leerkrachten zijn vanuit hun vak-expertise verantwoordelijk voor het onderwijs, ouders/verzorgers zijn vanuit hun ervaringsdeskundigheid verantwoordelijk voor de opvoeding. Zij voeren daarover de regie, tenzij dit wettelijk anders is geregeld. De school moet ouders de ruimte geven om hun verantwoordelijkheden waar te kunnen maken.

Bij het signaleren van een complexe ondersteuningsbehoefte en een eventueel onderwijs-zorgarrangement komen de ouders idealiter direct in beeld. In het proces van verkennen van onderwijsmogelijkheden volgt een nauwe samenwerking. Daarbij houden leerkracht en zorgmedewerker rekening met behoeftes van ouders en kind cq jongere.

1.3. Uitgangspunten van educatief partnerschap

We hanteren de volgende uitgangspunten van partnerschap, ontleend aan de visie op educatief partnerschap (Wit, C. De, 2005). Deze uitgangspunten stelen op het besef van de onverbreekelijke band tussen ouder en kind.

Partners voelen een gezamenlijke verantwoordelijkheid	Partners - de professionals en ouders - beseffen dat ze niet zonder elkaar en niet zonder elkaars expertise kunnen.
Partners handelen vanuit een gezamenlijk belang	Partners hebben hetzelfde belang voor ogen, namelijk dat de leerling/het kind zich optimaal ontwikkelt en kan participeren in de samenleving.
Partners zijn gelijkwaardig, niet gelijk	Partners zijn zich ervan bewust en handelen vanuit het uitgangspunt dat zij verschillen in tal van opzichten en dat dit meerwaarde biedt.
Partners doen moeite elkaars perspectief op opvoeding te leren kennen, gaan de dialoog aan en investeren in een vertrouwensrelatie	Partners zijn zich bewust van hun eigen perspectief op de werkelijkheid en gaan actief op zoek naar het perspectief van de ander, om daarmee rekening te kunnen houden. Ze weten hoe bepalend een perspectief is voor de manier waarop zij jeugdigen begeleiden in hun ontwikkeling en leren. Ze staan open voor elkaars mening, nemen elkaar serieus en wisselen actief informatie uit.
Partners hebben verschillende eindverantwoordelijkheden	Ouders hebben de eindverantwoordelijkheid en regie over de opvoeding van hun kind. De school dient hen de ruimte te geven de eindverantwoordelijkheid en regie te kunnen waarmaken. Voor de leerkracht betekent dit dat hij zowel het kindperspectief als het ouderperspectief betreft in de communicatie met ouders. De school heeft de eindverantwoordelijkheid over de inrichting van het onderwijs en de opvoeding op school en de kwaliteit daarvan. Voor de ouder betekent dit dat hij de leerkracht ziet als een onderwijsprofessional; deze is verantwoordelijk voor de inhoud en het vormgeven van leerprocessen en het didactisch aanbod, van zowel het individuele kind als de groep als geheel.
Partnerschap impliceert wederzijdse betrokkenheid	Partnerschap vooronderstelt van de kant van de ouders betrokkenheid. Deze betreft hun kind op school, de groep(en) waarin hun kind participeert en de school als geheel. Bij voorkeur bij de school als leef- en leergemeenschap, waarin ook zij een rol spelen.

1.4. Bouwen aan en optrekken met

‘Ik heb al zo veel mensen gezien, wie ben jij nog om te vertellen wat ik met mijn kind moet doen?’

Gehoord van een ouder in een eerste adviesgesprek Zeker in onderwijs-zorgarrangementen is het partnerschap tussen professionals en ouders kwetsbaar. Vaak is er al een hele geschiedenis met scholen, leerkrachten en hulpverleners, geladen met negatieve ervaringen. Vooral in het speciaal onderwijs komen we ouders tegen die nog veel meer problemen op hun bordje hebben liggen, naast de problemen van hun kind. Sommigen functioneren zelf op een laag cognitief niveau. Soms zijn ouders deel van het probleem, bijvoorbeeld bij verstoorde gezinsomstandigheden of bij opvoedingsonmacht.

Daarom is het des te belangrijker om ouders van begin af aan daadwerkelijk mee te nemen in het proces dat professionals op school met hun kind doorlopen. Met hun houding ten opzichte van de school en het leren van hun kind beïnvloeden zij immers de zienswijze en het gedrag van hun kind. Door de dingen die goed gaan als uitgangspunt te nemen en met ouders te delen, wordt het makkelijker om contact te zoeken als het minder goed gaat.

Ook moeten we ons realiseren dat ouders vrijwel altijd voorwaardelijk zijn voor tenminste een deel van de oplossing. Zeker omdat ouders – soms ook de jeugdige – samen met professionals beslissen over de te zetten stappen. Denk bijvoorbeeld aan toestemming voor het bespreken van hun kind en het inzetten van extra hulp. Als het nodig is om hulp in te schakelen voor de leerling en/of het gezin, dan werkt het opleggen van een aanpak moeizaam. Als ouders daarentegen van meet af aan betrokken zijn en zij hun kijk erop kunnen uiten, verloopt het proces doorgaans veel soepeler. Zeker als zij de tijd krijgen om moeilijke boodschappen te verwerken.

Kinderen en jongeren hebben uiteraard zelf ook een stem. Zeker vanaf 12 jaar krijgt de jongere steeds meer zeggenschap over en verantwoordelijkheid voor het eigen leven. Hun betrokkenheid en commitment mag in het samenspel met ouders niet worden vergeten.

1.5. Rollen ouders

Ongeacht jouw discipline als professional, wordt van jou nadrukkelijk een integrale kijk en systeemgerichte blik gevraagd. Als professionals samenwerken met ouders, helpt het om te beseffen dat ouders verschillende rollen vervullen in relatie tot hun kind. Het partnerschap verbetert als hiervoor oog is. We vertalen de rollen van mantelzorger (Expertisecentrum Mantelzorg, 2009) naar die van de ouder:

- Ouders zijn persoonlijk betrokken en hebben hun eigen relatie met hun kind;
- Ouders zijn opvoeder en eindverantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind;
- Ouders zijn expert van hun kind en van de situatie;
- Ouders zijn soms zelf hulpvrager.

Ouders zijn op de eerste plaats persoonlijk betrokken; zij hebben een emotionele relatie met hun kind. Een ouder-kind relatie kenmerkt zich door een enorme wederzijdse loyaliteit. Ouders hebben behoefte aan aandacht voor de impact die de situatie heeft op de relatie tussen ouder en kind.

Ouders zijn daarnaast opvoeders. Het is belangrijk dat professionals zowel de emotionele als de opvoedrelatie respecteren en waar mogelijk ondersteunen. Bijvoorbeeld door een leerling te helpen om beslissingen van ouders te begrijpen. 'Ik mag nooit wat van mijn vader, want hij denkt dat ik het toch niet kan' ombuigen naar 'je mag dit nog niet, omdat je vader bang is voor de invloed die andere jongens op je hebben als je met hen naar de stad gaat. Niet omdat jij het niet zou kunnen. Maar we kunnen daar samen met je vader een plannetje voor bedenken, zodat het straks wel kan.'

De derde rol van ouders is die van expert. Zij kennen het kind het langst en in sommige opzichten ook het best. Zij kennen bovendien de gehele context. Het beeld van de ouder is een aanvulling op en een spiegel voor het beeld dat wij als professionals hebben over het kind. Ouders weten vaak goed welke aanpak of benadering wel of niet werkt en weten waar kansen en bedreigingen liggen.

Ouders kunnen ook zelf hulpvragen hebben. Niet zelden hebben deze ook invloed op het kind en diens functioneren. Door het opgebouwde partnerschap kun je wellicht een brug slaan tussen de ouder als hulpvrager en hulpverlenende instanties.

1.6. Samenhangende ondersteuning met eigen regie

Voor een optimale ontwikkeling van de leerling is samenhang in de ondersteuning geboden. Deze ondersteuning is gericht op alle levensdomeinen van kind en gezin. Dit vereist dat professionals uit zorg, onderwijs en gemeenten samenwerken. Professionals zouden daarbij moeten denken en handelen in termen van samenhangende trajecten voor een kind. De ondersteuning in het onderwijs is immers 'slechts' een onderdeel van een groter geheel. Dit geldt ook voor een onderwijs-zorgarrangement.

De regie van de ondersteuning ligt zoveel mogelijk bij het gezin. Samen bepalen gezin en netwerk hoe zij de situatie kunnen verbeteren. Zij maken daarvoor een familiegroepsplan, al dan niet met ondersteuning van een professional. De Jeugdwet stelt dat leerlingen die jeugdhulp ontvangen op tijd moeten nadenken over huisvesting, scholing en inkomen voor als zij 18 jaar worden. Ook zij moeten daarom een familiegroepsplan opstellen, samen met hun netwerk.

Uit bovenstaande komt voort dat samenwerken met ouders in intensieve ondersteuningstrajecten veel praten mét betekent en niet praten óver. Irritaties, onduidelijkheden en onuitgesproken verwachtingen leiden tot problemen. Als professional ben jij degene die dingen ter sprake moet brengen en de gelegenheid moet geven aan de ouder om zich uit te spreken. Trek de stoute schoenen aan en begin erover. Hoe langer irritaties bestaan, hoe moeilijker het wordt om ze op te lossen.

Samenwerken met ouders brengt uiteraard ook dilemma's met zich mee. Bijvoorbeeld als jij andere opvattingen hebt over wat nodig is dan de ouder. Dan is het belangrijk om naar elkaars argumenten te luisteren. Vervolgens zoek je naar een oplossing waarin ieder zich kan vinden. Mocht dit niet lukken, vraag jezelf dan af wat 'goed genoeg' is en of er sprake is van een onveilige situatie. Als dat laatste het geval is, schakel dan anderen in volgens de stappen van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

'Eerst begreep de begeleider me helemaal niet, daarna soms, en nu vaak wel'

Uitspraak van een moeder. Zij was eerst nooit aanwezig bij gesprekken rondom haar zoon, daarna beetje bij beetje, en nu altijd. We zijn haar actief blijven uitnodigen, 2 jaar lang. De aanhouder wint.

2. Basisaanpak

2.1 Klimaat creëren

Visie

Ouders van leerlingen, aangewezen op onderwijs-zorgarrangementen voor ZMOLK, hebben veelal een lange weg van onderwijs en hulpverlening achter de rug. Zij hebben vaak al een flink aantal leerkrachten en hulpverleners zien komen en gaan, zelfs als het ouders van jonge leerlingen betreft. Dit kan ervoor zorgen dat ouders vermoeid zijn geraakt van alle scholen en hulp die ze achter zich hebben gelaten. Het kan met zich meebrengen dat het vertrouwen in het onderwijs en de hulpverlening beschadigd is. Ouders kunnen zich onmachtig voelen over de situatie van hun kind en het gevoel hebben niet gehoord te worden of steeds de strijd te moeten aangaan met diegene die tegenover hen aan tafel zit. Dit maakt de kennismaking met ouders er vaak niet gemakkelijker op. Ouders hebben vaak al een flinke rugzak met ervaringen, wat de start beïnvloedt. Om de start van een onderwijs-zorgarrangement zo goed mogelijk in te zetten, is goed contact met ouders van groot belang. De kans van slagen van het arrangement hangt sterk samen met de wijze waarop ouders ermee instemmen en dit uitstralen naar hun kind. Het is daarom belangrijk om aandacht te besteden aan het creëren van een klimaat dat uitgaat van een goed, open contact met ouders, gericht op samenwerking.

Voorwaarden

Neem voldoende tijd en ruimte om voorafgaand aan de start van een onderwijs-zorgarrangement kennis te maken met ouders. Om uitleg te geven over het behandelplan, de werkwijze en de interventies. Geef gehoor aan de visie en ervaringen van ouders. Laat ouders expliciet weten dat hun inbreng belangrijk is, dat zij de expert zijn van hun kind en dat deze expertise belangrijk is in de begeleiding van en het onderwijs aan hun kind. Vertel ouders dat ze een belangrijke rol hebben in het onderwijs aan hun kind. Door uit te stralen dat zij achter de schoolplaatsing staan, zal hun kind eerder geneigd zijn zich op zijn plek te voelen op school. Geef ook aan dat een goede samenwerkingsrelatie van groot belang is voor de ontwikkeling van hun kind. Niet alleen aan de start, ook gedurende een arrangement is het van belang om regelmatig tijd en ruimte in te richten om contact te hebben met ouders, zowel wat betreft de formele contacten als de contacten door de week heen. Soms zijn deze afspraken gepland, soms is er ongepland contact nodig over situaties die op school aan de hand zijn. Probeer snel te reageren in geval van

een telefoontje of email, zodat ouders zich gehoord voelen en hun verhaal kwijt kunnen. Het is van belang om open te communiceren over het perspectief: waar werken we met een leerling naartoe? Wat is daar voor nodig en wat vooral niet? Ouders hebben het recht op informatie en omgedraaid is het heel zinvol om de kennis en ervaringen van ouders over hun kind mee te nemen in het behandelplan. Vergeet daarbij niet om regelmatig te benoemen wat goed gaat. Wat niet goed gaat is over het algemeen al uitgebreid besproken, het helpt juist om complimenten te geven en op die manier weer ruimte te maken voor perspectief. Maak duidelijke afspraken met beide ouders over hoe communicatielijnen verlopen. Hoe willen ouders dat contacten lopen? Dit is zeker in het geval van (v)chtscheidingen belangrijk.

‘Ik ben om de haverklap boos, maar de leerkracht blijft altijd luisteren, behalve als ik hem uitscheld’

Deze vader is heel betrokken bij zijn kind, maar ook vaak boos. Dan kan hij me voor van alles uitmaken. Ik geef dan aan dat ik hem zo terugbel en dat als hij dan weer zit te schelden ik niet met hem verder praat. Als ik dan na 5 minuten terugbel is hij eigenlijk altijd rustig.

Aanpak

2.1.1 Welkom klimaat

Een welkom klimaat begint bij de houding van de medewerker. Deze straalt uit dat een ouder altijd welkom is, dat de deur altijd open staat en dat de klas/groep altijd toegankelijk is. Natuurlijk is het niet mogelijk om altijd ouders te ontvangen, het is niet altijd mogelijk om tijd voor ouders vrij te maken als de groep vol met kinderen zit of als dit in het programma niet uitkomt. Ook dan kan naar ouders worden uitgestraald dat ze welkom zijn, door kort erna een alternatief moment aan te bieden om te bellen of om de tafel te gaan. Deze houding brengt ook met zich mee dat hetgeen wat de ouder in te brengen heeft ertoe doet, dat er geluisterd wordt, dat de ouder zich serieus genomen en gehoord voelt. Betrek ouders actief bij het schoolse gebeuren. Niet alleen in geval van formele gesprekken wat betreft de voortgang van hun kind, maar ook bij leuke activiteiten op school, zoals de afsluiting van een thema of het kijken en/of helpen bij een sportdag. Daarbij is het nodig om in je houding rekening te houden

met de mogelijkheden en beperkingen van ouders. Zowel in praktische zin (komen tot afspraken die haalbaar zijn voor de persoonlijke situatie van ouders, bijvoorbeeld werkdagen) als in persoonlijke zin (waarbij het nodig is om af te stemmen op de vermogens en persoonlijke omstandigheden van ouders). Het helpt om regelmatig te checken of je ouders goed begrijpt en of ouders jou goed begrepen hebben; of ze weten wat er verwacht wordt en of zij zaken hetzelfde zien. Probeer verslagen zo te schrijven dat de taal is afgestemd op het begripsniveau van de ouders, zodat verslagen goed leesbaar zijn voor hen.

2.1.2 Basisregels

In het contact met ouders is het goed om uit te gaan van wederzijdse basisregels. Basisregels die gelden voor alle ouders in de school en dus ook voor ouders van deze doelgroep. Voor beide partijen geldt dat er met respect omgegaan wordt met de ander en de toon in een gesprek ertoe doet. Je mag elkaar daarop wijzen. Tevens wordt verwacht dat er wederzijds inzet getoond wordt om te komen tot een goede werkrelatie. Dit betekent dat afspraken worden nagekomen en dat gesprekken er voortdurend op gericht zijn om in overeenstemming te komen met elkaar. En bespreek wat er in de thuissituatie gedaan kan worden om de kans zo groot mogelijk te maken dat het gaat lukken met de leerling op school. Tot slot is het van belang om ten alle tijden open en transparant naar elkaar te zijn. Het is belangrijk om alle informatie in belang van de leerling wordt gedeeld met de ander. Wanneer informatie wordt weggehouden voor de andere partij, kan dat leiden tot een beschadiging in het vertrouwen wat de samenwerking ernstig in de weg kan staan (zie ook bij 'relatie presenteren').

2.1.3 Ritme

Ritme is belangrijk, dit maakt voorspelbaar. Het is voor alle partijen prettig om te weten wat er komen gaat en wederzijdse verwachtingen van elkaar te kennen. Een voorspelbaar en regelmatig ritme van contactmomenten en evaluatiemomenten (gesprekkencyclus) is van belang. Maak voorafgaand aan de gesprekken duidelijk wie wordt uitgenodigd en hoe het gesprek wordt opgebouwd. Draag zorg voor heldere verslaglegging die na afloop van een gesprek wordt verspreid onder de betrokkenen.

2.2 Situaties hanteren

Visie

Zoals aangegeven bij 'Ritme' onder 'Klimaat creëren', is het voor een goede samenwerking met ouders van belang om een regelmatige en voorspelbare wijze van contactmomenten en evaluatiegesprekken te organiseren. Daarbij komen ook regelmatig meer

informele situaties voor. In deze situaties kun je je goed voorbereiden op het contact met ouders. Het kan ook voorkomen dat er situaties ontstaan waarin je je minder goed hebt kunnen voorbereiden, doordat ze plotseling ontstaan en je het contactmoment niet ziet aankomen. Ook dan is het belangrijk dat je een aantal basisprincipes hanteert om zo het contactmoment optimaal in te vullen.

Voorwaarden

Het is van belang om tijd en ruimte te creëren om de verschillende contacten en situaties met ouders goed in te kunnen richten. Daarbij is het belangrijk om de voortgang van een leerling in beeld te hebben en op deze manier een gesprek goed voorbereid in te gaan. Het documenteren van de brede ontwikkeling, zowel de cognitief-didactische vorderingen als de vorderingen ten aanzien van functioneren in een groep, sociaal-emotioneel functioneren, adaptieve vaardigheden, enzovoort is hierbij van belang. Denk na over de inrichting van de ruimte. Zorg dat er voldoende ruimte is voor alle gesprekspartners bijvoorbeeld. Laat ouders bijvoorbeeld naast elkaar plaatsnemen, eventueel vergezeld door een begeleider of vertegenwoordiger en neem niet tegenover elkaar plaats. Probeer al door de situering uit te stralen dat je graag wil samenwerken. Kom aan de start van het gesprek samen tot een doel van het gesprek en de agendapunten. Daarbij is het prettig om afspraken te maken over de tijd die daarvoor genomen kan worden. Door beide partijen te laten benoemen wat de wederzijdse verwachtingen van het gesprek zijn, kan hier samen naartoe worden gewerkt.

Aanpak

2.2.1 Gesprekkencyclus

Op de voorgrond staan gesprekken die het doel hebben om de ontwikkeling en voortgang van de leerling te volgen. Het werkt prettig om hierin een vast stramien te gebruiken, waarbij met een vaste regelmaat de leerling centraal staat. Door met enige regelmaat de voortgang te evalueren, blijven de lijntjes tussen ouders en begeleiders kort, blijft er eenduidigheid over de richting en het doel van de begeleiding en is het eenvoudig om afspraken en actiepunten met elkaar te volgen. Deze gesprekken kunnen worden georganiseerd in verschillende samenstellingen (met of zonder teamleider, intern begeleider, orthopedagoog, maatschappelijk werker, enzovoort). Wees duidelijk tegen ouders wie zal deelnemen aan de gesprekken, zodat ouders weten wie ze kunnen verwachten. Deze gesprekken hebben veelal de volgende doelen:

- Samen formuleren van een toekomstperspectief of ontwikkelingsperspectief.
- Bespreken van het uitstroomprofiel.

- Doornemen van de voortgang van de leerling.
- Terugkijken op de gebeurtenissen in een voorliggende periode.
- Aan de orde brengen van lopende zaken in de klas die voor alle leerlingen gelden.

2.2.2 Bezoeksituaties

Er zijn situaties waarbij ouders een bezoek brengen aan de groep. Denk aan een bezichtiging, een verjaardag, een feestdag op school of een afscheidsfeestje. Deze situaties kunnen uiteenlopend van aard zijn en niet altijd precies worden voorgestructureerd. Van belang is dat tijdig met ouders wordt gecommuniceerd hoe de situatie eruit zal zien en wat de bedoeling is. Bijvoorbeeld hoe laat ouders verwacht worden, of er van ouders een actieve bijdrage wordt verwacht en hoe lang de activiteit duurt. Daarnaast is het nodig om ook met de groep leerlingen voor te bereiden hoe de situatie gaat lopen in tijd, plaats en activiteit en wat zij mogen verwachten. Bespreek ook wat van de leerlingen verwacht wordt. Wees open en duidelijk naar ouders, op een vriendelijke manier. Als ouders bijvoorbeeld in de groep privégevoelige informatie delen of vragen, geef dan aan dat je hier graag met ouders over van gedachten wil wisselen maar dan liever op een ander moment. Tot slot vraagt het enige flexibiliteit en verdraagzaamheid, omdat een aantal ouders soms gedrag zal laten zien wat niet passend is, maar wat ook niet meteen kan worden gestopt. Tel dan tot 10 en probeer de situatie, met respect voor alle ouders, zo goed mogelijk te begeleiden.

2.2.3 Brengen en halen

Veel leerlingen komen naar en van school met georganiseerd busvervoer. Het komt ook regelmatig voor dat in de ochtend en de middag, met de start en het einde van de schooldag, ouders op school zijn om hun kind te brengen of halen. Het is op de eerste plaats prettig dat je op deze manier dagelijks even een moment hebt om een en ander kort uit te wisselen.

Nadelig kan zijn dat deze situaties druk en onoverzichtelijk worden omdat ouders meer tijd blijven dan nodig, aandacht vragen van de begeleiders die op dat moment ook de aandacht aan de kinderen willen schenken, informatie willen uitwisselen die niet bedoeld is om in een overgangsmoment met elkaar te delen of persoonlijke informatie in de volle groep delen. Dit maakt dat het belangrijk is om ook hierover duidelijke afspraken te maken. Wees hierin open en eerlijk, geef aan dat het moment niet geschikt is om uitgebreid te evalueren maar bied een alternatief aan als ouders kenbaar maken hieraan behoefte te hebben. Structureer deze situaties zodat de rust in de groep gehandhaafd blijft. Richt een geschikte breng- en haalplek in vlakbij de klas, zodat ouders niet steeds de groep in- en uitlopen.

Verdeel de taken tussen de verschillende begeleiders zodat iemand zich kan blijven richten op de leerlingen en de ander zich bezig houdt met de ouders.

2.2.4 Huisbezoek

Een huisbezoek van begeleiders bij een leerling thuis is altijd informeel van aard. Het doel is om kennis te maken met de eigen woonomgeving en deze kennis te gebruiken in het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de leerling. Het tonen van interesse in de leefomgeving van de leerling, het bezoeken van zijn slaapkamer en het laten vertellen over zijn speelgoed en hobby's, kan de vertrouwensrelatie met de leerling versterken. Op school kan een betere voorstelling gemaakt worden van de situaties die thuis voorvallen, waardoor zaken beter bespreekbaar worden. Wees er alert op dat dit doel niet voorbij gestreefd wordt en ongevraagd pedagogische adviezen onderwerp van gesprek worden. Stel jezelf volgend en observerend op. Mits ouders zelf concrete opvoedvragen stellen, dan kun je je eigen ervaring gebruiken om met ouders mee te denken naar mogelijkheden voor de gezinssituatie. Gebruik een huisbezoek niet voor formele gesprekken.

2.2.5 Informatie-avonden

Informatie-avonden zijn vaak groepsgericht en informatief van aard. Deze avonden worden wisselend bezocht door ouders, dus probeer thema's op de agenda te zetten die ouders aanspreekt. Zo raken ouders gemotiveerd om te komen. Van belang is dat tijdig met ouders wordt gedeeld hoe de avond is ingericht en wat het doel is. Bijvoorbeeld: hoe laat worden ouders verwacht, is een actieve bijdrage gewenst en tot hoe laat de avond duurt. Als er om inbreng van ouders wordt gevraagd, laat hen dan ook weten wat je met die informatie zal doen en op welke wijze ouders hierin een terugkoppeling kunnen verwachten (via een nieuwsbrief, via de website, enzovoort). Tot slot vraagt het ook op deze avonden om enige flexibiliteit en verdraagzaamheid, omdat een aantal ouders soms gedrag zal laten zien wat niet passend is, maar ook niet meteen kan worden stopgezet. Tel dan tot 10 en probeer de situatie, met respect voor alle ouders, zo goed mogelijk te begeleiden.

2.2.6 Contact met ouders als gevolg van een conflictsituatie

Leerlingen die met een onderwijs-zorgarrangement de school bezoeken kunnen in meer of mindere mate onderdeel zijn van een conflictsituatie, denk hierbij aan een conflict met een medeleerling of begeleider. De ernst van deze situaties kan verschillen. Sommige conflictsituaties zijn snel opgelost zodat vervolgens weer kan worden overgegaan tot de orde van de dag. Andere conflictsituaties kunnen heftig en/of langdurig van aard zijn, waarbij mogelijk ook verbaal of fysiek geweld

gebruikt wordt. Deze situaties vragen altijd om (direct) ingrijpen van de begeleiders, om de veiligheid voor de leerling, medewerker en de groep te kunnen waarborgen. Het is in het contact met ouders van belang om vanaf de start van een leerling op school hierover open en transparant te communiceren; welke afspraken hanteert de school, welke afspraken hanteert de klas, welke afspraken zijn op individueel niveau nodig. Zorg dat je overeenstemming bereikt met ouders over deze afspraken, noteer ze in de rapportage en laat alle betrokken partijen dit ondertekenen.

In geval van een conflictsituatie is het nodig om zo kort mogelijk na het incident (in ieder geval voordat de leerling thuis komt) telefonisch contact te hebben met ouders om toe te lichten wat er is voorgevallen op school. Wees duidelijk in wat je hierin verder van ouders verwacht, is het nodig om er juist wel of juist niet met de leerling op terug te komen thuis, worden ouders nog verwacht op een gesprek op school om verdere stappen te bespreken, enzovoort.

2.3 Relatie presenteren

‘Als een leerkracht of begeleider erg belerend doet tegen ouders, daar kan ik niet goed tegen’

Professional

2.3.1 Houding

Moeilijk bereikbare en kwetsbare ouders betrekken bij het schoolgebeuren vraagt vaak om extra investeringen. Een basishouding tegenover alle leerlingen en ouders, gericht op dialoog, is een goede start om tot wederzijds vertrouwen en respect te komen. Deze houding wordt gekenmerkt door:

- Een positieve ingesteldheid. Vertrek vanuit het idee dat elke ouder het beste met zijn kind voor heeft.
- Ga uit van wat er wel kan, wat een ouder wel kan doen, regelen of afspreken. Wat een leerling aankan en hoe dit verder uitgebouwd kan worden.
- Openheid en transparantie over wat je vindt. De formele stijl die tot uiting komt tijdens oudercontacten, oudergroepen, het oudercomité is voor leerkrachten erg vertrouwd. Deze kan echter een drempel vormen voor ouders die hiermee minder vertrouwd zijn, waardoor ze afhaken.
- Reflectie. Vraag jezelf regelmatig af: hoe heb je ouders aangesproken, hoe reageer je zelf op reacties van ouders? Wees ook niet bang om op je eigen deskundigheid een vraag te stellen. Dit is een voorwaarde om ook ouders in hun deskundigheid te erkennen.

- Continuïteit en diversiteit in contacten. Het is belangrijk dat ouders de school niet enkel horen of zien als er problemen zijn. Een goede vertrouwensrelatie ontstaat op basis van een waaier aan soorten contacten die zowel formeel als informeel zijn.
- Bewust zijn van eigen normen en waarden en deze opzij durven zetten.
- Deel en check het niveau dat minimaal gevraagd wordt op het gebied van veiligheid en verantwoordelijkheid.

‘Ook als er iets niet lukt of als er iets mis gaat, geeft school toe dat ze ook een fout hebben gemaakt. Ze zijn daarin echt eerlijk’

Een moeder

2.3.2 Handelen

- Hulpverlening moet altijd de eerste stap willen zetten.
- Ouders kunnen door eerdere negatieve ervaringen in gesprek met jou heftig reageren. De principes van ‘geweldloze communicatie’ kunnen heel goed werken als basis voor communicatie met mensen die al vaak gekwetst zijn (zie bijlage 1). Deze principes kunnen het verschil maken tussen het wel of niet meewerken van ouders.
- Wat werkt bij ouders? Samen met ouders hebben wij acht principes van partnerschap geformuleerd die ouders belangrijk vinden. Deze principes zijn verwoord in prikkelende tekeningen en quotes van ouders. Je kunt dit materiaal gebruiken om eens het gesprek met ouders over partnerschap aan te gaan. Het materiaal leent zich ook om in je team te bespreken en te bepalen op welke wijze jullie er in jullie handelen uitdrukking aan (kunnen) geven. Dit materiaal is binnenkort beschikbaar via www.nji.nl.

2.3.3 Het volgen en bevestigen van initiatieven

- Luisterbereidheid. De zorgen van ouders worden serieus genomen en er wordt tijd genomen om naar hen te luisteren. Vermijd dat de gesprekken en opvolging als kort en oppervlakkig worden ervaren. Respecteer het individuele tempo van elke ouder.
- Erken/waardeer de zorgen die ouders over hun kinderen hebben en probeer daarin mee te gaan.

Referenties

Besemer, A., 2013. Verbonden bewegen: de rol van professionaliteit bij educatief partnerschap.

Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk, 52 (3-4), 99-105. Garant.

Expertisecentrum Mantelzorg, 2009. SOFA Model.

Lusse, M. (2012). Maatwerk in ouderbetrokkenheid. Pedagogiek in Praktijk, 18 (april), 14-17.

Marzano, R.J. (2007) Wat werkt op school: research in actie. Middelburg: Bazalt.

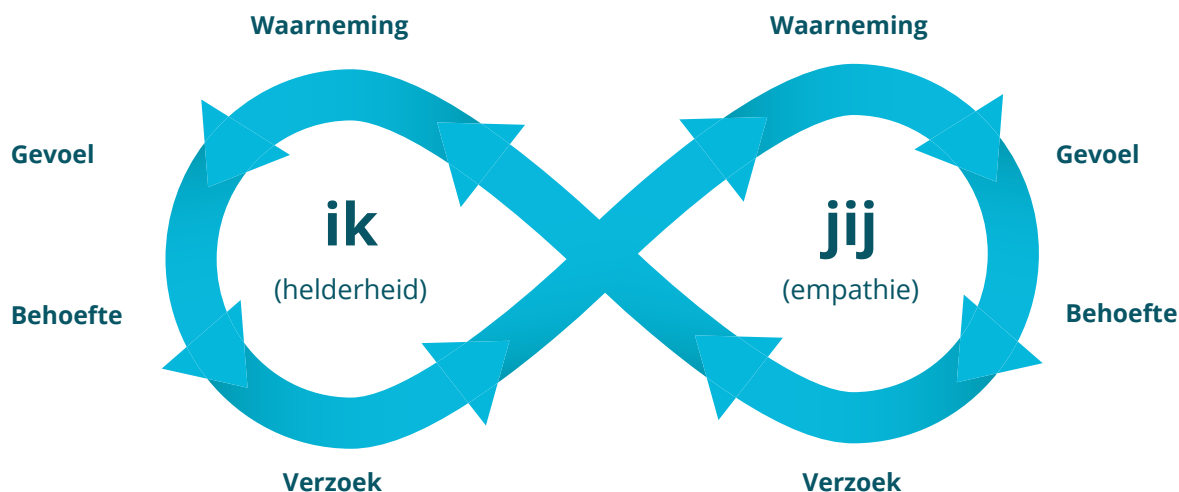
Onstenk, J. (2012). Samenwerken met ouders als pedagogisch partnerschap. Pedagogiek in Praktijk, 18 (april), 21-25.

Wit, C. De, 2005. Ouders als educatieve partner. Q-primair: Den Haag.

Bijlage 1 Principes van geweldloze communicatie

Geweldloze communicatie – verbindende communicatie:

4 elementen:

Waarneming:

Een waarneming is dat wat je ziet, hoort, ruikt proeft, voelt zonder oordeel. De feiten zoals je die bijvoorbeeld met een videocamera registreert.

Valkuilen: een oordeel, interpretatie (mijn kijk op de wereld), analyse/diagnose (hieraan gaat een gedachtegang vooraf), vergelijking of etikettering (zegt iets over iemand).

Gevoel:

Gevoelswoorden geven je emotionele staat aan.

Gevoelens zijn signalen voor vervulde en onvervulde behoeftes.

Gevoelens veranderen snel.

Valkuil: gedachtes (ook quasi-gevoelens genoemd). Bijvoorbeeld gegeneerd, bedrogen, uitgelachen: deze maken duidelijk wat je vindt, maar niet wat je voelt).

Behoefte:

Behoeftes zijn manifestaties van je levensenergie, van dat wat je ten diepste wil, zoals autonomie, liefde, begrip, voedsel of beweging.

Behoeftes zijn universeel. Iedereen heeft dezelfde behoeftes, al verschillen de woorden die we daarvoor gebruiken.

Valkuil: strategieën. Strategieën kies je om behoeftes te vervullen. Onenigheid en conflicten ontstaan over de strategieën die we kiezen en niet over de behoeftes zelf.

Verzoek:

Een verzoek doen is aangeven hoe iemand (inclusief jijzelf) kan bijdragen aan jouw welzijn.

Kwaliteiten van een verzoek:

Vragen wat je wél wilt;

In het hier en nu te vervullen;

Concreet en uitvoerbaar

Zowel ja als nee zijn oké.

Valkuil: Een eis stellen.

Nederlands
Jeugdinstituut

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221
3501 DE Utrecht

T 030 230 6344

E info@nji.nl

www.nji.nl